

راهکارهای توسعه اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان

نصراله عرفانی^۱، علی پارساجو^{۲*}

تاریخ تصویب: ۹۶/۱۰/۲۹

تاریخ دریافت: ۹۵/۶/۱

چکیده

هدف این تحقیق شناسایی راهکارهای توسعه اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان بود. روش تحقیق زمینه‌یابی بود. جامعه آماری شامل مربیان و داوران فعال در بخش ورزش قهرمانی هیئت‌های ورزشی، ورزشکاران بخش قهرمانی، مدیران و کارشناسان اداره کل ورزش و جوانان، رؤسا و نواب رئیس بانوان هیئت‌های ورزشی، مسئولین سالن‌ها و اماکن ورزشی برگزارکننده مسابقات ورزش قهرمانی، متخصصان و اساتید امر و تماشاگران مسابقات ورزشی در استان همدان، در سال ۱۳۹۴ به تعداد ۷۱۹ نفر بودند و حجم نمونه بر مبنای حجم جامعه به وسیله فرمول کوکران، ۱۸۶ نفر مشخص شد که به صورت طبقه‌ای تصادفی ساده، انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه‌ی محقق ساخته بود که به روش دلفی، طراحی و روایی صورتی آن به تأیید متخصصین رسید و پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل آماری از جدول، نمودار، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی، بررسی مقادیر پرت و انتهای و برای واریانس نرمال بودن توزیع داده‌ها در جامعه آماری از p-p plot استفاده شد و سپس از آزمون‌های آماری تی تک نمونه‌ای، تی دو نمونه‌ای همبسته، با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده گردید. یافته‌ها نشان دادند، وضعیت موجود در تمامی مؤلفه‌های رفتاری (شناختی، عاطفی و حرکتی) بنجامین بلوم، مورد رضایت شرکت‌کنندگان نبوده و راهکارهایی از جمله، تدوین مرام نامه اخلاقی، ترویج فرهنگ پهلوانی و ارزیابی قهرمانان در زمینه اخلاق جوانمردی و... پیشنهاد می‌شود.

کلید واژه‌ها: ورزش قهرمانی، اخلاق جوانمردی، اداره ورزش و جوانان.

۱. استادیار دانشگاه پیام نور

Email: erfani@pnu.ac.ir
Email: parsajuali@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی*

مقدمه

ورزش پدیده‌ای اجتماعی فرهنگی است که پیوندی اندام‌وار با نهادها و ساختارهای اجتماعی دارد، به این معنا که دستاوردهای ورزش و فعالیت‌های مربوط به آن، به‌طور کلی یک شاخص فرهنگ عمومی محسوب می‌شوند (عباسی بختیاری، ۱۳۹۰). امروزه ورزش ابزاری برای ارتقای سطح رفاه و آسایش، همچنین راهی برای تقلیل استرس‌ها و عوامل خطرزای تندرستی در آحاد جامعه است (حیدری‌چروده، ۱۳۹۰). حضور و فعالیت در ورزش، سبب مرور و تمرین ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی شده و این امر، تقویت همبستگی اجتماعی را فراهم می‌آورد (فرج‌زاده، کاشف، آقاپور، ۱۳۹۴). از طریق ورزش می‌توان درباره سطح پیشرفت اجتماعی و فرهنگی یک جامعه قضاوت کرد و از سوی دیگر، پیشرفت و توسعه ورزش به عوامل اجتماعی و فرهنگی حاکم بر جامعه وابسته است، اما با توجه بر حاکم بودن فلسفه برد، که در آن ورزشکار و تیم برنده مورد ستایش قرار می‌گیرد، هدف اصلی و نهایی، قهرمان شدن است نه چیز دیگر و در نتیجه، اصالت با ورزشکار و یا تیم برنده است (محمودی، ۱۳۸۶). بنابراین، مسئله‌ای به نام رفتار اخلاقی در میدان‌های ورزشی، روز به روز اهمیت خود را بیشتر نمایان کرده است (مورگان^۱، میر^۲، اشنایدر^۳، ۲۰۰۱؛ ترجمه رضوی، بلوریان، ۱۳۸۷). درباره اخلاق علوم گوناگونی پدید آمده است که هر کدام به جنبه خاصی درباره آن می‌پردازد، مثل علم اخلاق، اخلاق وصفی، فلسفه اخلاق و ...، فلسفه اخلاق به مبادی تصویری و تصدیقی علم اخلاق می‌پردازد. بایسته‌های فلسفه اسلامی عبارتند از: ارایه نظام اخلاقی با همه تفاسیل، استخراج یک فلسفه اخلاق از آیات و روایات، بیان نتایج دور و نزدیک نظام اخلاقی اسلام (معلمی، ۱۳۸۵). رفتار اخلاقی نقش مؤثری در برقراری روابط فردی، گروهی و اجتماعی دارد و در سال‌های اخیر، در کنار ارتقای مهارت‌های جسمانی در ابعاد مختلف ورزش به‌ویژه در ورزش قهرمانی، رفتار اخلاقی مورد توجه قرار گرفته است (دی‌ستسی^۴ و روزنبرگ^۵، ۱۹۹۶؛ ترجمه رضوی و بلوریان، ۱۳۸۲)، و بازی جوانمردانه نیز که زیربنای اصول و قوانین بازی‌های ورزشی است و شاید مفهوم آن این است که ورزش فی‌نفسه می‌تواند انسان را در فضای جوانمردی قرار دهد (سیار، ۱۳۸۱). بازی منصفانه بیشتر مفهوم کاربردی است و بسیاری از طرفداران آن متمایلند تا ارزش‌های مثبت را از طریق ورزش آموزش دهند. بی‌تردید می‌توان ارزش‌های فراوانی را رواج داد، اما خوب بودن ارزش‌ها به شیوه بازی و آموزش آن بستگی دارد و مراد از بازی منصفانه و جوانمردانه این است که ورزش باید ارزش‌های مثبت اخلاقی را به‌کار گیرد و گسترش دهد (ندایی و علوی، ۱۳۸۷). علی‌رغم تمام اعمال خشونت‌آمیز و تبعیض‌های موجود که در برخی از مکان‌های ورزشی یا رویدادهای مهم ورزشی مانند مسابقات قهرمانی و لیگ‌های کشوری و جهانی رخ می‌دهد، بازی جوانمردانه، به‌عنوان یک ارزش اخلاقی هنوز باقی‌مانده و برخی از مهم‌ترین فضیلت‌های ورزشی که منجر به رفتارهای استثنایی در خلال مسابقات ورزشی می‌شوند، هنوز آشکار می‌گردند (پونسکی^۶ و گیجاب^۷، پیتیگوی^۸، ۲۰۱۳)، هر چند که بی‌حرمتی در عرصه عمومی وجود دارد اما ارزش‌ها و نمادهای بازی‌ها مانند بازی‌های المپیک هنوز هم توسط جمعیت زیادی ترویج و جذب می‌شود (پاپ کریستیان^۹، ۲۰۱۳).

مسابقات ورزشی در سطح بین‌المللی آینه تمام‌نمایی از تمامی جنبه‌های روند جهانی‌شدن یعنی سیاست، اقتصاد و فرهنگ در بالاترین حد آن می‌باشد (احمدی‌پور، جنیدی، بویه، حسینی‌دمابی، ۱۳۹۲). و ورزش قهرمانی به دلیل مراحل خاص حاکم بر آن از جمله مرحله انتخابی، مرحله آمادگی (تمرین، آموزش، اردو) و در مرحله رقابت‌ها، به‌ویژه رقابت‌های نهایی با نگرانی‌ها، هیجانات، اضطراب‌ها و فشارهای روانی همراه است که عامل بروز رفتارهای ناهنجار می‌شود.

1. Morgan
2. Meier
3. Schneider
4. DeSensi
5. Danny. Rosenberg
6. Păunescu
7. Gageab
8. Pițigoic
9. Pop Cristiana

از این رو مشکلات رفتاری، در مراحل آمادگی یا اوج رقابت آشکار می‌شود. بخش وسیعی از مشکلات زمانی شروع می‌شود که مربیان بردگرا فقط به نتیجه فکر می‌کنند و بعضی مواقع از رفتارهای ناهنجار ورزشکار خود به بهای برد صرف نظر کرده یا خودشان ورزشکار را به رفتار خشونت‌آمیز تحریک می‌کنند (خلجی، ۱۳۷۵). مربیان نباید سعی نمایند که ورزشکاران خود چنین تفکری را پرورش دهند که هدف از شرکت در ورزش، فقط برد نیست و در ترویج مؤلفه‌هایی چون تعهد ورزشی و مسئولیت‌های اجتماعی تلاش بیشتری نمایند (یوسفی، شریفیان، قهرمان تبریزی، ۱۳۹۳). با توجه به اینکه در دوره‌ی معاصر به دلیل حاکمیت دیدگاه‌های مادی (از جمله نتیجه‌گرایی صرف، عقد قراردادهای کلان با ورزشکاران، رقابت باشگاه‌ها در جذب بازیکنان شاخص از نظر فنی بدون توجه به قابلیت‌های اخلاقی آنها، بهره‌برداری از ورزش به‌عنوان یک صنعت و تبلیغات تجاری) و دور شدن بازیکنان شاخص و قهرمانان از اخلاق و معنویت و تسخیر روح ورزش با ارزش‌های کاذب به تباهی ورزشکاران و نسل‌های آتی در اثر استفاده از مواد نیروزا منجر شده است. شاید بی‌توجهی به شاخص‌های دینی در بازی منصفانه و جوانمردانه، موجب شده است حتی با وجود تکیه بر بنیادهای محکم مذهبی در ورزش کشور، برخی مواقع شاهد اتفاقات ناهنجاری در ورزش قهرمانی باشیم (طالبیان‌نیا، مظفری، مرتضائی، ۱۳۸۷). مانند دوپینگ که از نظر اخلاق کاربردی و از منظر اسلام روشی نادرست برای افزایش کارایی ورزشکاران است (حاجی زاده، ۱۳۹۲). و چالشی که ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی را هدف قرار داده و به راحتی نمی‌توان از کنار آن گذشت همان از دست رفتن روح ورزش و اخلاق ورزشی در میان کل جامعه عظیم ورزش است که شامل ورزشکاران، مربیان، داوران، تماشاگران و رسانه‌های گروهی و مدیران باشگاه‌های ورزشی می‌شود (ندایی و علوی، ۱۳۸۷).

همانند بسیاری از موضوع‌های دیگر، در مؤلفه اخلاق نیز ضعف اساسی و دلیل اصلی عدم توفیق، نگاه تک بُعدی به اخلاق است. برای نهادینه‌شدن اخلاق باید به بسترهای جامعه‌شناسی و روان‌شناختی آن توجه شود (سلطان‌حسینی، موسوی، عابدی، صیاد طلایی، ۱۳۹۰). دیدگاه‌های موجود در زمینه ارتباط ورزش‌های رقابتی با نگرش‌ها و رفتار اخلاقی متفاوت است. در حالی که برخی از محققان در بررسی‌های خود نتیجه گرفته‌اند که رقابت در محیط‌های ورزشی می‌تواند منافع روانشناختی و اخلاقی از طریق ایجاد موقعیت‌هایی برای احترام به دیگران، توسعه خود ارجمندی، انجام رفتارهای اخلاقی و پذیرش برتری دیگران را در پی داشته باشد، در سوی دیگر شواهدی موجود است که نشان می‌دهد ورزش رقابتی می‌تواند تأثیر منفی بر توسعه و رشد منش‌های اخلاقی داشته باشد. چنین مواردی مانند پرخاشگری و توهین به رقیب و یا داور، به‌طور مکرر در رسانه‌ها نیز قابل مشاهده است (مایلر^۱، روبرت^۲، آموندسن^۳، ۲۰۰۴).

از روش‌های تثبیت اخلاق در ورزش، نقش و جایگاه رسانه‌هاست. چنانچه، رسانه‌ها از سویی با معرفی ورزشکاران متخلف و بداخلاق و با ارائه توصیه‌هایی می‌توانند نقش عمده‌ای را در ایجاد سیاست‌های اعمال قانون و ایجاد نظم داشته باشند و از سوی دیگر رسانه‌ها می‌توانند با بزرگ و برجسته نمودن یک ورزشکار، موجب غرور نابجا و کاذب وی شده و او را به سمت و سوی تفکر در قهرمانی منهای اخلاق سوق می‌دهند. در حال حاضر مطبوعات و رسانه‌های ملی کشور برخی مواقع رفتارهای غیراخلاقی و ناسازگار با ارزش‌های انسانی و اسلامی را گزارش می‌کنند که حاکی از اعتراض به رأی داور در شرایط باخت، درگیری با بازیکن خودی و یا بازیکن حریف، شعارهای ناشایست علیه ورزشکار و حریف مقابل است (طالبیان‌نیا، مظفری، مرتضائی، ۱۳۸۷). در محیط داخلی ورزشکار با رفتارهای مدیر ورزشی، مربی، سرپرست، بازیکن و همبازی‌ها رو به روست و در محیط خارجی با انتظارات مدیران عالی، تماشاگران و هواداران، حساسیت بازی، مطبوعات و صدا و سیما مواجه است (ملاحمد، ۱۳۷۹). ضرورت توجه به آموزش اخلاقی برای مربیان ورزشی و تدریس درسی با عنوان اعمال اخلاقی در ورزش، ضروری به نظر می‌رسد (فتحی‌پور مرندي، کاشف، سیدآمری و فتحی‌پور مرندي، ۲۰۱۲) و روحیه ورزشکاری از پیروزی در همه رقابت‌ها و میادین مهم‌تر است (باربو^۴ و کراکوم^۱، ۲۰۱۲).

1. Miller
2. Roberts
3. Ommundsen
4. Barbu

بعضی از محققین، بارزترین مؤلفه‌ی جو اخلاقی مؤثر بر پرخاشگری ورزشکاران را معیارهای پرخاشگری هم تیمی‌هایشان می‌دانند (ضامنی، فرخی، جابری مقدم، ۱۳۹۰) و نشان دادند؛ در یک فضای انگیزشی تکلیف مدار ورزشکاران تمایل بیشتری به رفتار اخلاقی و رعایت شاخص‌های اخلاق ورزشکاری خواهند داشت (یوسفی و بهرام، ۱۳۹۰). و بعضی از یافته‌ها حاکی از آن است که تغییر در وضعیت‌های محیطی مستقیماً تصمیم‌گیری اخلاقی ورزشکاران را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد و در این میان عامل‌های تأثیرگذار دیگری هم وجود دارند (شجیع، کوزه‌چیان، احسانی، امیری، ۱۳۹۱) و عنوان با اهمیت‌ترین موانع رشد اخلاق حرفه‌ای شامل؛ موانع سازمانی، موانع مرتبط با کارکنان، فقدان تحصیلات تخصص کافی و در نهایت جابه‌جا شدن و رنگ عوض کردن ارزش‌ها هستند (حسینی، سلیمی، قاسمی، ترکیان و لاشانی، ۱۳۹۲).

در فرهنگ ایرانیان نیز از گذشته‌های دور بحث اخلاق و ورزش با هم پیوند خورده بودند؛ مثلاً در ایران باستان معلم ورزش کسی بود که هم به لحاظ راستگویی و هم به لحاظ مهارت‌های حرکتی و نیرومندی سرآمد دیگران بود. در اندیشه حکیم ابوالقاسم فردوسی هم با مضامینی آشنا می‌شویم که ورزشکار را با جنبه‌های اخلاقی و رفتاری معرفی کرده و او را پهلوان می‌نامد. نگاهی گذارا به تاریخ ورزش در ایران مبین الگوهای ورزشی است که در کنار بدنسازی و تقویت جسم بر تذهیب نفس و سالم سازی روح تأکید بسیاری داشته‌اند، ورزشکارانی که عمدتاً برخاسته از زورخانه بودند به‌عنوان انسان‌هایی برجسته نقش بسیار مهمی حتی در تغییر و تحولات اجتماعی و سیاسی زمان خود داشتند. اما وقتی پای ورزش مدرن به میان می‌آید اصول اخلاقی را کمرنگ و کمرنگ‌تر می‌بینیم. در ورزش مدرن اصل اول برد و باخت است و گرچه نظریه پردازان ورزش مدرن همیشه در تئوری‌های خود بر متعالی شدن ورزشکاران در ورزش و انتقال این تعالی به جامعه تأکید داشته‌اند، اما در عمل، واقعیت طور دیگری است. در دنیای معاصر، به‌رغم ویژگی بارز فرهنگی ورزش و تربیت بدنی به این رویکرد کمتر توجه شده است و در فرایند فرهنگ‌سازی، تعالی ادب و تربیت و ارتقای شخصیت کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، در میداين و مجامع ورزشی با دخالت دست‌های سوء تجاری، سیاسی و فرهنگی (زر، زور و تزویر) نقش تربیتی ورزش و ارتباط مستقیم آن با فرهنگ کمرنگ می‌شود و به جای آن برد و باخت‌ها، جوایز، پول و شهرت کاذب در درجه نخست اهمیت قرار می‌گیرد (کاشف، ۱۳۹۰). همچنین آگاهی ورزشکاران از مسئولیت‌های اخلاقی خود در نتیجه تأکید روزافزون جامعه بر اخلاق ورزشی، در حال افزایش است، اما آنان در شناسایی معضلات اخلاقی و تعیین روش مناسب برای حل این معضلات با دشواری‌هایی روبرو هستند (کاسول^۱ و گولد^۲، ۲۰۰۸).

رفتارهای نوظهور بین بازیکنان ورزشی در کشوری که افتخار آفرینانش، مظهر پهلوانی و اخلاق مداری هستند بسیار جای شگفت و تعجب است، از جنجال بازیکنان با تماشاگران و لیدرها که بگذریم رفتار انفرادی بازیکنان در صحنه‌های ورزشی تأمل برانگیز است، دعوی لفظی و توهین‌های بی‌شرمانه در زمین بین بازیکنان دو تیم یکی از ناچیزترین رفتارهای پدید آمده در سال‌های اخیر بوده است، خالکوبی بین ورزشکاران از جمله بسکتبالیست‌ها و والیبالیست‌ها که در مجامع بین‌المللی حضور دارند روز به روز افزایش یافته و تیشه به اعتقادات و فرهنگ غنی کشور می‌زند. متأسفانه، رسوخ این نموده‌های غیراخلاقی و رفتارهای غیرورزشی در بین ورزشکاران استان همدان، هر چند به نسبت کمتری در مقابل بقیه کشور، در جریان می‌باشد و این امر لزوم یک توصیف دقیق از وضعیت موجود و استفاده از داشته‌های فرهنگی، اجتماعی و قانونی، در جهت پیشگیری و ممانعت از بروز رفتارهای غیراخلاقی در میداين ورزشی استان همدان، را می‌طلبد. در این میان، سؤال اساسی این است که، وضع موجود رفتار اخلاقی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان چگونه است و وضع مطلوب اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران استان همدان چگونه باید باشد و راهکارهایی عملی در راستای توسعه رفتارهای اخلاقی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان کدامند؟

1. Cracum
2. Caswell
3. Gould

روش شناسی

این تحقیق از نوع تحقیقات زمینه‌یابی بود. جامعه آماری پژوهش شامل مربیان و داوران فعال در بخش ورزش قهرمانی هیئت‌های ورزشی استان همدان، ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان، مدیران و کارشناسان اداره کل ورزش و جوانان، رؤسا و نواب رئیس بانوان هیئت‌های ورزشی، مسئولین سالن‌ها و اماکن ورزشی برگزارکننده مسابقات ورزش قهرمانی، متخصصان و اساتید امر و تماشاگران مسابقات ورزشی، در سال ۱۳۹۴ که به تعداد ۷۱۹ نفر تعیین گردیدند و گروه پاسخ دهندگان بر مبنای حجم جامعه آماری به وسیله فرمول کوکران به تعداد ۱۸۶ نفر به صورت طبقه‌ای تصادفی ساده از جامعه آماری مشخص شدند. داده‌های مورد نیاز توسط پرسشنامه محقق ساخته گردآوری شد. برای طراحی این پرسشنامه، ابتدا با بررسی کتابخانه‌ای پیشینه‌ی پژوهش و بررسی پرسش‌نامه‌های پیشین، روش‌های بهبود و گسترش رفتار اخلاقی در حوزه‌ی ورزش قهرمانی در دو بخش وضع موجود و وضع مطلوب، شناسایی شد. سپس پرسشنامه‌ای بر اساس مفهوم پایه‌ای دلفی، با مبنای قرار دادن پرسشنامه طالبیان‌نیا و همکاران (۱۳۸۷)، بر اساس دیدگاه بلوم (۱۹۵۶)، در سه حیطه شناختی، عاطفی و رفتاری - حرکتی، طراحی گردید که کلیه روش‌های ارائه شده برای توسعه‌ی رفتار اخلاقی در حوزه‌ی ورزش قهرمانی کشور، در سه دسته مورد بررسی قرار گرفته است. حیطه‌ی شناختی این تحقیق شامل: روش‌ها و شیوه‌هایی که جنبه‌ی شناختی، ادراکی و تبلیغی در توسعه‌ی رفتار اخلاقی در ورزش قهرمانی دارد، از جمله گرامیداشت اسوه‌های اخلاقی، احیای سوگندهای اخلاقی، تدوین مرامنامه‌های اخلاقی، همایش‌ها و کارگاه‌های علمی و تخصصی در زمینه‌ی رفتار اخلاقی، حیطه‌ی عاطفی نیز، روش‌ها و شیوه‌هایی را که جنبه‌ی عاطفی و انگیزشی دارند، شامل می‌شود، از جمله تکریم شخصیت قهرمانان، آمادگی روانی قهرمانان، تشویق علایق فردی، اهدای جوایز مالی قهرمانان و بازی جوانمردانه و حیطه‌ی رفتاری، جنبه‌های توسعه‌ی رفتاری در اخلاق و جلوه‌های پسندیده‌ی اخلاقی در رفتار قهرمان را در بر می‌گیرد، از جمله الگوگزینی اخلاقی، تأمین صحیح نیازهای قهرمانان، توکل به خدا و فروتنی، رفتار منطقی مدیران و سرپرستان ورزشی، فرایند صحیح جذب عادلانه بازیکنان به تیم‌های ملی (صدیق سوستانی، ۱۳۷۶). سپس پرسشنامه میان استادان دانشگاهی، کارشناسان ورزشی در دانشگاه و اداره کل ورزش و جوانان استان همدان و تنی چند از مربیان و ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان، توزیع گردید. سرانجام با بررسی دیدگاه‌های کارشناسان و صاحب‌نظران، پرسشنامه‌ای که یک بُعد آن نظرهای گروه‌های مشارکت‌کننده را در زمینه‌ی وضع موجود و بُعد دیگر آن نظرهای آنها را درباره‌ی روش‌های توسعه‌ی رفتار اخلاقی در وضع مطلوب می‌سنجید تهیه گردید که مبنای تهیه‌ی پرسشنامه‌ی پژوهش فرا گرفت. روایی صوری پرسشنامه به تأیید متخصصین رسید و پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمد. به علاوه، در این تحقیق از روش مصاحبه نیمه ساختار یافته و جلسات بحث متمرکز جهت پاسخ دهی به سؤالات باز پاسخ و تکمیل نظرات شرکت‌کنندگان استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی در دو بخش مجزا استفاده شده است، در بخش نخست تجزیه و تحلیل توصیفی به صورت جدول، نمودار، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی انجام گردید و در بخش دوم با استفاده از روش‌های آماری استنباطی، ابتدا مقادیر پرت و انتهایی بررسی شده و برای واریانس نرمال بودن توزیع داده‌ها از p-p plot استفاده گردید که نرمال بودن توزیع داده‌ها تأیید شد و سپس از آزمون‌های آماری تی-تک نمونه‌ای^۱، تی دو نمونه‌ای همبسته^۲، آزمون لون استفاده شد و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS ۲۲ استفاده گردید.

یافته‌ها

یافته‌های تحقیق در بخش اطلاعات توصیفی متغیرهای جمعیت‌شناختی نشان دادند؛ بیشترین تعداد شرکت‌کنندگان در تحقیق، ورزشکاران بخش قهرمانی عضو تیم‌های استانی بوده و مسئولین سالن‌ها و اماکن ورزشی کمترین تعداد نمونه را

1. One Sample T Test
2. Paired Sample T Test

تشکیل می‌دهند. همچنین آقایان با ۶۴ درصد بیشترین تعداد افراد شرکت‌کننده در تحقیق و افراد متأهل ۵۱/۱ درصد از فراوانی کل را تشکیل داده‌اند. میانگین سنی افراد شرکت‌کننده در تحقیق ۳۱/۰۲ سال و میانگین سابقه ورزشی آنها ۱۴/۹۷ سال بود. بیشترین تعداد افراد شرکت‌کننده در تحقیق دارای مدرک کارشناسی با ۴۷/۸ درصد و افراد دارای مدرک تحصیلی پایین‌تر از دیپلم با ۱/۱ درصد کمترین تعداد افراد شرکت‌کننده را تشکیل می‌دهند.

جدول ۱: توصیف میانگین نمرات وضعیت موجود اخلاق جوانمردی از نظر گروه‌های شرکت‌کننده در تحقیق

کل وضعیت موجود		مؤلفه حرکتی		مؤلفه عاطفی		مؤلفه شناختی		نوع گروه شرکت‌کنندگان
انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	
۱۳/۲۱	۹۳/۱۰	۴/۴۴	۲۷/۰۰	۵/۷۰	۳۳/۹۰	۴/۸۶	۳۲/۲۰	مربی و داور
۱۳/۵۱	۸۸/۲۵	۵/۸۶	۲۶/۰۵	۵/۶۶	۳۲/۲۵	۴/۰۱	۲۹/۹۵	ورزشکار بخش قهرمانی (عضو تیم‌های ملی)
۱۱/۷۶	۸۸/۸۵	۴/۰۲	۲۶/۳۴	۵/۵۹	۳۲/۰۵	۴/۱۰	۳۰/۴۶	ورزشکار بخش قهرمانی (عضو تیم‌های استانی)
۱۰/۵۶	۸۸/۴۴	۴/۷۷	۲۴/۵۶	۵/۰۰	۳۴/۰۰	۳/۱۴	۲۹/۸۹	مدیران و کارشناسان اداره کل ورزش و جوانان
۱۳/۴۶	۹۳/۵۷	۵/۳۹	۲۸/۳۰	۵/۰۱	۳۳/۲۲	۴/۲۸	۳۲/۰۴	روسا و نواب رئیس بانوان هیئت‌های ورزشی
۶/۰۲	۸۲/۵۰	۲/۶۳	۲۴/۲۵	۳/۸۶	۲۸/۷۵	۲/۳۸	۲۹/۵۰	مسئولین سالن‌ها و اماکن ورزشی
۱۵/۴۳	۹۶/۶۳	۵/۲۰	۲۸/۷۵	۷/۹۰	۳۵/۳۷	۳/۱۶	۳۲/۵۰	متخصصان و اساتید امر
۱۵/۹۵	۹۰/۹۳	۶/۴۷	۲۶/۲۹	۳۴/۱۱	۳۴/۱۱	۴/۵۰	۳۰/۵۴	تماشاگران مسابقات ورزشی
۱۳/۰۸	۹۰/۳۲	۴/۹۶	۲۶/۵۹	۵/۷۱	۳۲/۸۹	۴/۱۸	۳۰/۸۴	کل

در جدول شماره ۱، نمرات میانگین وضعیت موجود اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران استان همدان از نظر گروه‌های شرکت‌کننده در تحقیق توصیف شده است که در مجموع نمره کل وضعیت اخلاقی موجود با نمره میانگین ۹۰/۳۲ در طبقه متوسط قرار دارد و همه گروه‌های شرکت‌کننده نیز به تفکیک وضعیت موجود اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان را به صورت متوسط بیان نموده‌اند و فقط گروه اساتید و متخصصین امر در مؤلفه عاطفی با نمره میانگین ۳۵/۳۷ این موضوع را در رده خوب و مدیران و کارشناسان اداره کل ورزش و جوانان با نمره میانگین ۲۴/۵۶ و مسئولین سالن‌ها و اماکن ورزشی با نمره میانگین ۲۴/۲۵ در مؤلفه عاطفی در رده ضعیف توصیف نموده‌اند.

جدول ۲: توصیف میانگین نمرات وضعیت مطلوب اخلاق جوانمردی از منظر گروه‌های شرکت‌کننده در تحقیق

نوع گروه شرکت‌کنندگان	مؤلفه شناختی		مؤلفه عاطفی		مؤلفه حرکتی		کل وضعیت مطلوب
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	
مربی و داور	۵۴/۹۰	۳/۹۵	۵۶/۴۵	۴/۳۵	۴۸/۷۰	۴/۰۶	۱۶۰/۰۵
ورزشکار بخش قهرمانی (عضو تیم‌های ملی)	۵۶/۵۰	۳/۴۵	۵۵/۳۰	۳/۳۵	۴۸/۲۰	۳/۷۹	۱۶۰/۰۰
ورزشکار بخش قهرمانی (عضو تیم‌های استانی)	۵۵/۱۶	۴/۳۴	۵۶/۵۹	۵/۳۸	۴۷/۶۵	۳/۸۱	۱۵۹/۴۱
مدیران و کارشناسان اداره کل ورزش و جوانان	۵۶/۸۹	۴/۵۱	۵۴/۱۱	۳/۷۵	۴۸/۰۰	۱/۸۰	۱۵۹/۰۰
روسا و نواب رئیس بانوان هیئت‌های ورزشی	۵۴/۵۲	۳/۸۰	۵۶/۸۷	۴/۸۶	۴۹/۲۲	۴/۱۶	۱۶۰/۶۱
مسئولین سالن‌ها و اماکن ورزشی	۵۵/۰۰	۳/۳۶	۵۳/۷۵	۵/۹۰	۴۸/۰۰	۳/۴۶	۱۵۹/۰۰
متخصصان و اساتید امر	۵۴/۱۳	۴/۷۹	۵۷/۶۳	۵/۳۷	۴۸/۵۰	۳/۷۹	۱۶۰/۲۵
تماشاگران مسابقات ورزشی	۵۴/۹۳	۳/۴۹	۵۷/۳۶	۳/۶۱	۴۸/۳۶	۳/۱۰	۱۶۰/۶۴
کل	۵۵/۲۰	۴/۰۱	۵۶/۴۵	۴/۷۲	۴۸/۱۸	۳/۶۸	۱۵۹/۸۳

در جدول شماره ۲، نمرات میانگین وضعیت مطلوب اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران استان همدان از نظر گروه‌های شرکت‌کننده در تحقیق توصیف شده است که در مجموع نمره کل وضعیت اخلاقی موجود با نمره میانگین ۱۵۹/۸۳ در طبقه عالی قرار گرفته است، به طوری که همه گروه‌های شرکت‌کننده وضعیت مطلوب اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان را به صورت خوب و عالی دانسته‌اند.

جدول ۳: نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای تعیین وضعیت موجود رفتار اخلاقی

مؤلفه‌های وضعیت موجود رفتار اخلاقی	میانگین (M)	میانگین مفروض (TV)	آماره آزمون (t)	درجه آزادی (df)	سطح معناداری (sig)
مؤلفه شناختی	۳۰/۸۴	۴۲	-۳۶/۳۵۶	۱۸۵	۰/۰۰۰۱
مؤلفه عاطفی	۳۲/۸۹	۳۹	-۱۴/۵۷۱	۱۸۵	۰/۰۰۰۱
مؤلفه حرکتی	۲۶/۵۹	۴۲	-۴۲/۳۵۶	۱۸۵	۰/۰۰۰۱
کل وضعیت موجود	۹۰/۳۲	۱۲۳	-۳۴/۰۶۱	۱۸۵	۰/۰۰۰۱

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای با تصحیح بن‌فرونی در جدول شماره ۳، نشان می‌دهد؛ وضعیت موجود رفتار اخلاقی از نظر شرکت‌کنندگان در تحقیق در تمامی مؤلفه‌ها مورد رضایت آنها نمی‌باشد و وضعیت موجود از نظر آنها با اخلاق جوانمردی در ورزش قهرمانی فاصله معنی‌داری دارد و این موضوع از اختلاف میانگین واقعی مؤلفه‌ها با میانگین مفروض و مورد انتظار، مشخص است.

جدول ۴: نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای تعیین وضعیت مطلوب رفتار اخلاقی

مؤلفه‌های وضعیت مطلوب رفتار اخلاقی	میانگین (M)	میانگین مفروض (TV)	آماره آزمون (t)	درجه آزادی (df)	سطح معناداری (sig)
مؤلفه شناختی	۵۵/۲۰	۴۲	۴۴/۷۹۴	۱۸۵	۰/۰۰۱
مؤلفه عاطفی	۵۶/۴۵	۳۹	۴۴/۶۰۰	۱۸۵	۰/۰۰۱
مؤلفه حرکتی	۴۸/۱۸	۴۲	۲۲/۹۱۲	۱۸۵	۰/۰۰۱
کل وضعیت مطلوب	۱۵۹/۸۳	۱۲۳	۴۷/۰۹۱	۱۸۵	۰/۰۰۱

نتایج جدول شماره ۴، نشان می‌دهد؛ با توجه به تفاوت میانگین‌های مشاهده شده و میانگین مقیاس وضعیت اخلاق جوانمردی در ورزش قهرمانی استان همدان مطلوب نبوده و با وضعیت موجود دارای فاصله معنی‌داری است.

جدول ۵: نتایج آزمون تی با دو نمونه جفتی برای مقایسه وضعیت موجود و مطلوب رفتار اخلاقی

مؤلفه‌های وضعیت موجود و مطلوب رفتار اخلاقی	میانگین (M)	انحراف استاندارد (SD)	آماره آزمون (t)	درجه آزادی (df)	سطح معناداری (sig)
مؤلفه شناختی وضعیت موجود	۲۴/۰۰	۶/۰۰	۵۳/۰۰	۱۸۵	۰/۰۰۱
مؤلفه عاطفی وضعیت موجود	۲۳/۰۰	۷/۰۰	۴۱/۰۰	۱۸۵	۰/۰۰۱
مؤلفه حرکتی وضعیت موجود	۶۹/۰۰	۱۷/۰۰	۴۸/۰۰	۱۸۵	۰/۰۰۱
کل وضعیت موجود	۶۹/۰۰	۱۷/۰۰	۵۳/۰۰	۱۸۵	۰/۰۰۱
کل وضعیت مطلوب	۱۵۹/۸۳	۱۰/۶۶۷	۴۷/۰۹۱	۱۸۵	۰/۰۰۱

نتایج جدول شماره ۵، برای مقایسه وضعیت موجود و مطلوب رفتار اخلاقی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان نشان می‌دهد؛ وضعیت موجود در همه مؤلفه‌های رفتار اخلاقی از نظر شرکت‌کنندگان به صورت معنی‌داری باید به سمت وضعیت مطلوب در آینده تغییر نماید. البته نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر جفتی مورد بررسی نشان داد که بین همه متغیرهای مورد بررسی همبستگی معنی‌دار آماری وجود داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این تحقیق شناسایی راهکارهای توسعه اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان می‌باشد که محقق به دنبال تعیین وضع موجود و وضع مطلوب رفتارهای اخلاقی و ارائه راهکارهایی برای توسعه رفتارهای اخلاقی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان بود. در پاسخ به سؤال اول تحقیق یافته‌ها نشان دادند؛ در مجموع نمره کل وضعیت اخلاقی موجود با نمره میانگین ۹۰/۳۲ در طبقه متوسط قرار دارد و همه گروه‌های شرکت‌کننده نیز به تفکیک وضعیت موجود اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان را به صورت متوسط بیان نموده‌اند و فقط گروه اساتید و متخصصین امر در مؤلفه عاطفی با نمره میانگین ۳۵/۳۷ این موضوع را در رده خوب توصیف نموده‌اند. به طوری که داده‌ها در بخش توصیفی نشان می‌دهند؛ نمره اخلاق جوانمردی ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان از نظر

همه گروه‌های شرکت‌کننده پایین‌تر از میانگین نمرات می‌باشد و این می‌تواند زنگ خطری برای مسئولین امر باشد که به این امر مهم توجه کافی نمایند و نسبت به بررسی موضوع در ابعاد دیگر و انجام اقدامات عملی در راستای بهبود اخلاق جوانمردی در بین این ورزشکاران، اقدام نمایند. چرا که استان همدان با پیشینه قوی فرهنگی و اسلامی که دارد و فرهنگ غنی آن که ریشه در سیره پیامبر اکرم(ص) و خاندان پاک و مطهرش دارد و قهرمانان آن با اسوه بودن امیرمؤمنان(علی(ع) برای خود در ایام زندگی، نباید جایگاه اخلاقی در این حد داشته باشد. همچنین نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که وضعیت موجود رفتار اخلاقی از نظر شرکت‌کنندگان در تحقیق در تمامی مؤلفه‌ها مورد رضایت آنها نمی‌باشد و وضعیت موجود از نظر آنها با اصول اخلاق جوانمردی در ورزش قهرمانی فاصله معنی‌داری دارد و این موضوع از اختلاف میانگین واقعی مؤلفه‌ها با میانگین مفروض و مورد انتظار، مشخص است. بنابراین از منظر گروه‌های شرکت‌کننده جایگاه فعلی اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی مناسب نبوده و نیازمند برنامه‌ای مناسب در راستای ارتقاء جایگاه آن است که این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش طالبان‌نیا و همکاران (۱۳۸۹) و مشبکی و کشر (۱۳۸۲)، در یک راستا بوده که این امر بیانگر حد متوسط اخلاق جوانمردی در جامعه بزرگ‌تر یعنی در سطح کشور و پیروی این موضوع در استان همدان از این مهم می‌باشد.

در پاسخ به سؤال وضع مطلوب رفتارهای اخلاقی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان چگونه باید باشد؟ یافته‌ها نشان می‌دهد؛ وضعیت مطلوب رفتار اخلاقی از نظر شرکت‌کنندگان در تحقیق در تمامی مؤلفه‌ها باید نسبت به وضعیت موجود بهبود پیدا نماید و وضعیت مطلوب اصول اخلاق جوانمردی در ورزش قهرمانی با وضعیت موجود دارای فاصله معنی‌داری است و این موضوع از اختلاف میانگین واقعی مؤلفه‌ها با میانگین فرضی و مورد انتظار، مشخص است. بنابراین از منظر گروه‌های شرکت‌کنندگان، وضعیت مطلوب اخلاق جوانمردی در ورزش قهرمانی استان همدان در آینده باید در بخش عالی قرار گیرد و نیازمند توسعه از وضعیت موجود که در بخش متوسط قرار گرفته است به سوی وضعیت مطلوب، که نمره آن در بخش عالی قرار گرفته است، می‌باشد که نتایج حاصله با تحقیق طالبان‌نیا (۱۳۸۷)، رادینکا (۲۰۰۹)، پونسکی و همکاران (۲۰۱۳)، و همچنین تحقیق پوپسکی و مساری (۲۰۱۰)، در سه مؤلفه اخلاق جوانمردی همخوانی دارد. اما با یافته‌های یوسفی و همکاران (۱۳۹۳)، در مورد اینکه مربیان در ترویج حیطه رفتار جوانمردانه و پهلوانی عملکردی مطلوب، ولی در حیطه‌های تعهد به ورزش، مسئولیت‌های اجتماعی و نفی تفکر بردگرایی عملکردی نامطلوب داشته‌اند، همخوانی ندارد. همچنین نتایج آزمون تی همبسته که برای مقایسه وضعیت موجود و مطلوب رفتار اخلاقی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان به کار گرفته شده است، نشان می‌دهد؛ وضعیت موجود در همه مؤلفه‌های رفتار اخلاقی از نظر شرکت‌کنندگان به صورت معنی‌داری باید به سمت وضعیت مطلوب در آینده تغییر نماید. بنابراین همه گروه‌های شرکت‌کننده در تحقیق حاضر، اعتقاد داشتند که همه مؤلفه‌ها و شاخص‌های موجود اخلاق جوانمردی ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان باید به سمت وضعیت مطلوب حرکت نماید و این امر را برای ورزش استان ضروری دانسته‌اند.

در بررسی یافته‌های تحقیق حاضر با پژوهش‌های انجام گرفته، نشان می‌دهد، یافته‌ها با نتایج پژوهش شیلدز و همکاران (۲۰۰۷)، که اظهار داشته بودند رفتارهای مربیان و تماشاچیان و پس از آن هنجار پائین تیمی در نگرش به اخلاق ورزشکاری اصلی‌ترین پیش‌بین‌های ضعف در اخلاق ورزشکاری هستند، همخوانی ندارد. همچنین با نتایج تحقیق خیبری (۱۳۸۳)، که در این راستا نحوه تعالیم ورزش در کشور را که زمینه‌گرایش به اهداف والای اخلاقی را فراهم نکرده است مورد تأکید قرار داده است، نیز همخوانی ندارد. اما یافته‌ها با نتایج تحقیق پوپسکی و مساری (۲۰۱۰)، که نشان دادند؛ بازی جوانمردانه به نوعی نگرش ورزشکار است به؛ احترام به حریف و حفظ تمامیت جسمی و روانی او و ارزش‌های اخلاقی، همخوانی دارد. همچنین با یافته‌های طالبان‌نیا (۱۳۸۷)، که نشان داده بود، بین دیدگاه آزمودنی‌ها در حیطه‌های شناختی، عاطفی و رفتاری، وضع موجود معنی‌دار بوده است، همخوانی ندارد، اما در مورد این‌که گروه‌های آزمودنی موافق اجرای روش‌های حیطه شناختی که شامل؛ روش‌ها و شیوه‌هایی که جنبه شناختی، ادراکی و تبلیغی در توسعه رفتار اخلاقی در ورزش قهرمانی دارد، از جمله گرمی‌داشت اسوه‌های اخلاقی، احیای سوگندهای اخلاقی، تدوین مراسم‌های اخلاقی،

همایش‌ها و کارگاه‌های علمی و تخصصی در زمینه رفتار اخلاقی در وضع مطلوب هستند، با تحقیق حاضر همخوانی دارد، زیرا وضعیت اخلاق جوانمردی در بخش متوسط قرار دارد و با توجه به نظرات شرکت‌کنندگان باید به سمت وضعیت مطلوب که نمره آن در بخش عالی قرار می‌گیرد، حرکت کند. بنابراین در اغلب موارد بین دیدگاه شرکت‌کنندگان در تحقیقات، در حرکت از وضعیت موجود به سمت وضعیت مطلوب، که در آن پیشرفت قابل توجهی در توسعه اخلاق جوانمردی باید صورت پذیرد، وجود دارد، هر چند اختلاف نظری در توسعه کمتر یا بیشتر مؤلفه‌ها نسبت به همدیگر وجود دارد. لذا آموزش اخلاق ورزشی نیازمند یک برنامه‌ریزی هدفمند و بلندمدت است که باید از سنین نوجوانی و جوانی و از مدارس و آموزش و پرورش آغاز شود و دارای طرحی متناسب با هر دوره‌ای از زندگی یک فرد باشد و سپس به‌طور مناسب اجرا شود و مسئله اخلاق جوانمردی موضوعی است که دنیای ورزش علی‌رغم تمام پیشرفت‌هایش در تمام زمینه‌ها، باید به آن توجهی ویژه نماید. چرا که توجه به بازی منصفانه در کلیه میادین ورزشی، توسط ورزشکاران، مربیان و... نشانگر توجه و اهمیت کل جامعه به فضیلت، اخلاق و انصاف است.

بنابراین، با استفاده از یافته‌های تحقیق، راهکارهای پیشنهادی که برای توسعه اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان ارائه می‌شود عبارتند از: آشنا نمودن ورزشکاران قهرمان به نتایج خوب رفتارهای اخلاقی و عواقب بد رفتارهای غیراخلاقی با ترویج و تبلیغ مقررات اخلاقی با الگویی اخلاقی توسط ورزشکاران، تدوین مرام‌نامه اخلاقی (تعهدات به انتظارات واقعی مردم، مدیران و بازیکن به خود) و تشکیل کمیته‌های بازرسی و انضباطی اجرای برنامه‌های آموزش اصول اخلاقی و وجود ضمانت اجرایی برای آن، تأمین صحیح نیازهای قهرمانان (توجه به زندگی، ازدواج و شغل)، تشبیه بازیکنان و تشویق زبانی بازیکن و دادن آزادی عمل و ارائه بازخوردهای مثبت در توسعه اخلاق جوانمردی قهرمانان، حمایت از تشکل‌های مردمی و ترویج فرهنگ داوطلبی در ورزش در جهت فراهم نمودن زمینه مشارکت نهادهای دولتی و خصوصی در توسعه فرهنگ ورزش و وجود سوگندهای اخلاقی در افتتاحیه مسابقات و اجرای ارزیابی عملکرد اخلاقی قهرمانان در مسابقات و تعیین ملاک‌ها برای انتخاب تیم برتر اخلاقی و اعطای مدال و کاپ در توسعه اخلاق جوانمردی.

منابع

- فرج‌زاده، شهرروز؛ کاشف، سیدمحمد؛ آقاپور، سیدمهدی (۱۳۹۴). شناسایی و تحلیل عوامل تأثیرگذار بر فرهنگ پذیری ورزش از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه ارومیه، سال پنجم، بهار و تابستان، شماره ۹: ۱۱-۲۲.
- احمدی‌پور، زهرا؛ جنیدی، زهرا؛ بویه، چمران؛ حسینی‌دمایی، سیدسعادت (۱۳۹۲). «مفهوم‌سازی ژئوپلیتیک ورزش، فصلنامه ژئوپلیتیک»، سال نهم، شماره ۲: ۴۸-۱.
- حاجی زاده، یدالله (۱۳۹۲). «اخلاق ورزش و مسئله دوپینگ با تأکید بر آموزه‌های اسلامی، پژوهش‌نامه اخلاق»، سال ششم، شماره ۲۰: ۴۸-۲۵.
- حسینی، محمد سلطان؛ سلیمی، مهدی؛ قاسمی، حمید؛ ترکیان و لاشانی، سمانه (۱۳۹۲). «بکارگیری روش تحلیلی سلسله مراتبی (AHP) در اولویت‌بندی موانع رشد اخلاق حرفه‌ای در رسانه‌های ورزشی»، مدیریت ورزشی، دوره ۵، شماره ۳: ۱۳۷-۱۵۹.
- حیدری‌چروده، مجید (۱۳۹۰). نیازسنجی شهروندان تهرانی به ورزش همگانی به تفکیک سن، جنس، منطقه، فضا و زمان، ورزش همگانی و شهروندان تهرانی، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران: انتشارات جامعه و فرهنگ، ۱۳۳-۲۰۷.
- خلجی، حسن (۱۳۷۵). اصول و مبانی تربیت بدنی، تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور.
- دی‌سن‌سی، جوی‌تی؛ روزنبرگ، تونی (۱۹۹۶). اخلاق در مدیریت ورزشی، ترجمه‌ی سید محمد حسین رضوی، محسن بلوریان (۱۳۸۲)، آمل: نشر شمال پایدار، دانشگاه شمال.
- سلطان‌حیسنی، محمد؛ موسوی، زهره؛ عابدی، احمد؛ صیاد طلایی، اعظم (۱۳۹۰). «بررسی رابطه اخلاق ورزشی با اعتقادات به عنوان یکی از مؤلفه‌های هوش معنوی»، دو فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات اسلام و روان‌شناسی، سال ۵، شماره ۸: ۹۹-۱۱۰.

- سیار، پرویز (۱۳۸۱). ضوابط اخلاقی از دیدگاه داوران، خلاصه‌ی مقالات اولین سمینار ملی اخلاق در ورزش، کمیته‌ی ملی المپیک.
- شجاع، رضا؛ کوزه چیان، هاشم؛ احسانی، محمد؛ امیری، مجتبی (۱۳۹۲). «تأثیر محیط‌های فردی، سیاسی، قانونی و اقتصادی فوتبال ایران بر تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان حرفه‌ای»، پژوهش‌های کاربردی مدیریت و علوم زیستی در ورزش، شماره ۳: ۱۹-۲۶.
- صدیق سروسستانی، رحمت اله (۱۳۷۶). مدیریت و رهبری در ورزش، کمیسیون المپیک سولیداریتی، کمیته ملی المپیک، انتشارات کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی.
- ضامن، لیلا؛ فرخی، احمد؛ جابری مقدم، علی اکبر (۱۳۹۰). «ارتباط بین جو اخلاقی تیم و تمایلات پرخاشگری ورزشی در بازیکنان نوجوان بسکتبال»، مدیریت ورزشی، ۳۹: ۷۹-۹۲.
- طالبیان نیا، حسین؛ مظفری، امیراحمد؛ مرتضائی، بهزاد (۱۳۸۷). «بررسی وضعیت توسعه‌ی رفتار اخلاقی در ورزش قهرمانی کشور و ارائه‌ی راهکار»، حرکت، شماره ۳۷: ۱۷۱-۱۹۱.
- عباسی بختیاری، رضا (۱۳۹۰). «بررسی اثرات متقابل ورزش و فرهنگ، همایش ملی صنایع فرهنگی و نقش آن در توسعه پایدار»، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، ۳۲ و ۳۹ اسفند ۹۰: ۳.
- کاشف، سیدمحمد (۱۳۹۰). «عوامل مؤثر بر فرهنگ‌پذیری ورزش از دیدگاه اساتید، کارکنان و دانشجویان دانشگاه ارومیه»، طرح تحقیقاتی دانشگاه ارومیه.
- محمودی، سیدامید (۱۳۸۶). جایگاه تربیت بدنی و ورزش در تعلیم و تربیت اسلامی، انتشارات نازلی، چاپ اول، ۲۵-۳۰.
- معلمی، حسن (۱۳۸۵). «فلسفه اخلاق»، قیستات، سال یازدهم، نوبت بهار و تابستان، ۹۳-۱۰۸.
- ملامحمد، محمدرضا (۱۳۷۹). کلیدهای تربیتی ورزش در کلام امام علی (ع)، انتشارات سازمان تربیت بدنی.
- مورگان، ویلیام جی؛ میر، کلاوی وی؛ اشنایدر، آنجلا جی (۲۰۰۱). اخلاق در ورزش، ترجمه سیدمحمد حسین رضوی، محسن بلوریان (۱۳۸۷)، تهران: انتشارات کمیته ملی المپیک، چاپ اول: ۲۸.
- ندایی، طاهره؛ علوی، خلیل (۱۳۸۷). «اخلاق در ورزش با رویکرد بازی منصفانه، پژوهش‌های فلسفی - کلامی»، نوبت زمستان، دوره ۱۰، شماره ۲ (۳۸): ۱۸۷-۲۲۰.
- یوسفی، بهرام؛ بهرامی، فرید (۱۳۹۰). «رابطه جهت‌گیری هدفی و فضای انگیزشی ادراک شده با اخلاق ورزشکاری، پژوهش‌های فیزیولوژی و مدیریت در ورزش»، شماره ۸: ۷۳-۸۱.
- Barbu, Razvan. Cracum, Liviu. (2012). Considerations on managerial ethics in sports organizations, Management & Marketing, volume X, issue 1: 59-68.
- Caswell, S.V., Gould, T.E. (2008). Individual moral philosophies and ethical-decision making of undergraduate athletic training education students and educators, J Athl Train, 43: 205-214.
- fattahpour Marandi, Morteza. Kashef, Seyed Mohammad. Seyed Ameri, Mir Hassan. Fattahpour Marandi, Mostafa. 2012. The effect of moral education on ethical decision making of athletic trainers. Life Science Journal; 9(2s) pp 21-25. <http://www.lifesciencesite.com>.
- Miller, B.W., Roberts, G.C., Ommundsen. (2004). Effect of motivational climate on portspersonship among competitive youth male and female football players. Scand j Med Sci Sports, 14: 193-202.
- Păunescu, Mihaela. Gageab, Gabriela. Păunescuc, Cătălin. Pițigoic, Gabriel. (2013). The Moral Dimension of Fair Play in High-Performance Sport. Procedia-Social and Behavioral Sciences 92. 692-696. Available online at www.sciencedirect.com
- Pop, Cristiana. (2013). The Modern Olympic Games - a Globalised Cultural and Sporting Event. Procedia Social and Behavioral Sciences 92 (2013) 728 - 734. Available online at www.sciencedirect.com

به این مقاله این گونه استناد کنید:

عرفانی، نصراله؛ پارساجو، علی (۱۳۹۶). «راهکارهای توسعه اخلاق جوانمردی در بین ورزشکاران بخش قهرمانی استان همدان»، پژوهش‌های معاصر در مدیریت ورزشی، ۷ (۱۴)، ۱۷-۲۷.